

4. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

4.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Ar nodokļu izdevumiem saprot jebkuras tiesību aktu normas vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu maksājumus kādai nodokļu maksātāju grupai salīdzinājumā ar nodokļa pamatlīkmi. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātas likmes;
- 4) atlikts nodokļa maksājums;
- 5) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Nodokļu atvieglojumi bieži tiek uzskatīti par vienkāršu risinājumu nodokļu politikas problēmām, jo tos ir samērā viegli iekļaut budžeta projektā, kas šķietami nerada papildu izmaksas atšķirībā no infrastruktūras attīstības, cilvēkresursu apmācības vai citām programmām, kas veicina investīcijas.

Jāatzīmē, ka FM, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, atbilstoši 2018. gada 31. maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*” (kas veikta pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017. gada 19. oktobra revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-41/2017) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”, ir izstrādājusi un iesniegusi MK izskatīšanai informatīvo ziņojumu “*Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu*” (VSS-440, TA-1359). Informatīvajam ziņojumam pievienots arī plāns “*Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai*” secīgai un sistēmiskai spēkā esošo nodokļu atvieglojumu pārskatīšanai, definējot to mērķus, kā arī nosakot konkrētus sasnieguma rādītājus, kas ļautu novērtēt mērķu sasniegšanas pakāpi.

Kopējie nodokļu atvieglojumi

2019. gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 328,5** milj. euro, kas ir **7,64%** no IKP un **24,1%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem (*skat. 4.1.tab.*).

2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par 62,8 milj. euro jeb par 2,8%.

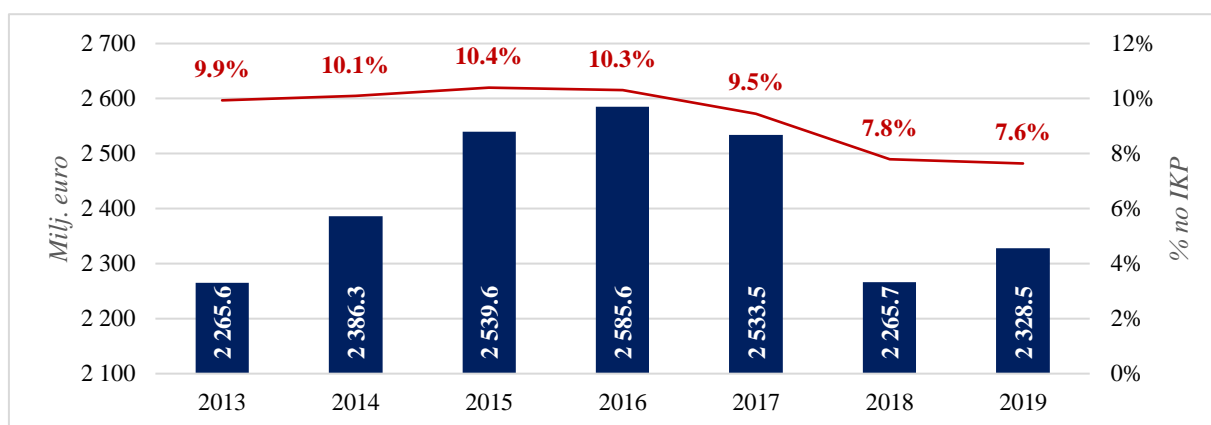
4.1.tabula. Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2017. – 2019. gadā

Nodoklis	2019			2018			2017		
	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP
KOPĀ, no tā:	2 328,5	24,1	7,64	2 265,7	24,7	7,80	2 533,5	29,8	9,45
1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	866,6	44,9	2,84	827,7	47,9	2,85	875,2	51,7	3,27
2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	17,6	39,4	0,06	6,4	2,1	0,02	267,1	62,7	1,00
3. Mikrouzņēmumu nodoklis	84,7	104,1	0,28	112,4	124,9	0,39	147,1	179,1	0,55
4. Nekustamā īpašuma nodoklis	19,2	8,5	0,06	18,2	8,2	0,06	16,0	7,0	0,06
5. Pievienotās vērtības nodoklis	899,3	34,0	2,95	884,6	36,0	3,04	837,3	38,3	3,12
6. Akcīzes nodoklis	178,8	16,8	0,59	186,3	18,1	0,64	169,9	18,7	0,63
7. Dabas resursu nodoklis	241,5	793,2	0,79	211,2	700,8	0,73	203,5	794,2	0,76
8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	13,2	13,8	0,04	11,8	12,6	0,04	10,5	11,6	0,04
9. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	5,2	24,5	0,02	4,8	22,4	0,02	4,3	19,6	0,02
10. Elektroenerģijas nodoklis	2,3	45,0	0,01	2,3	45,4	0,01	2,6	56,5	0,01

¹ Procenti no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – procenti no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem

Datu avots: FM aprēķini pēc VID datiem

Vērtējot nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs 2019. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, samazinās, ko galvenokārt ietekmēja nodokļu atvieglojumu izmantošanas intensitāte un nodokļu politikas izmaiņas.

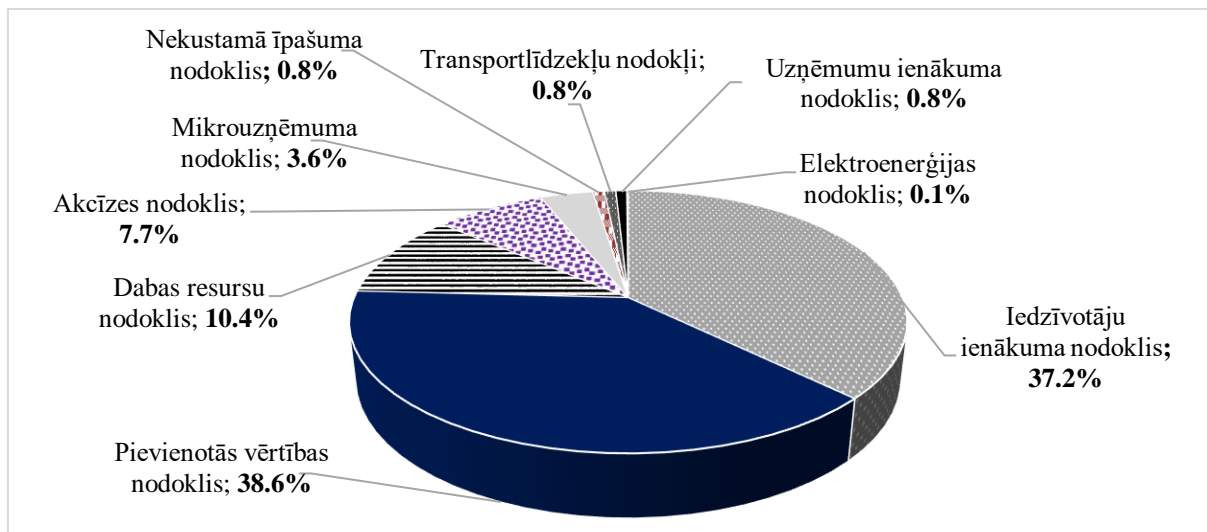

4.1.att. Nodokļu atvieglojumu apmērs 2013. – 2019. gadā, milj. euro un % no IKP
(Datu avots: FM aprēķini)

Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2019. gadā ir bijuši pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 38,6% un 37,2% no visiem identificējamajiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko dabas resursu nodokļa,

akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa režīma atvieglojumi – attiecīgi 10,4%, 7,7%, un 3,6%.

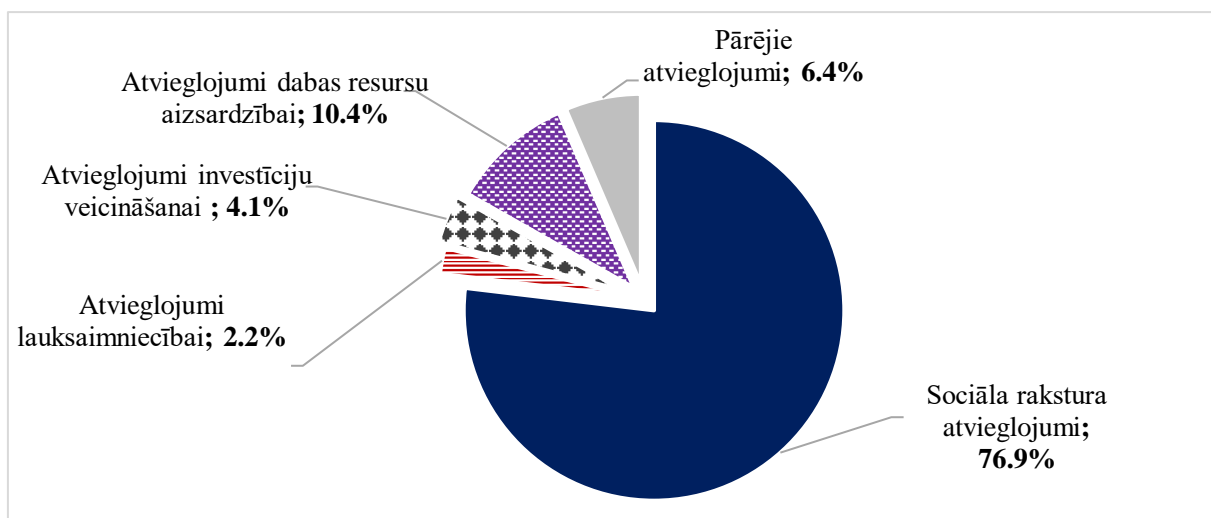
Vismazākie apmēri bija nekustamā īpašuma nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa, transportlīdzekļu nodokļu un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumiem – attiecīgi 0,8%, 0,8%, 0,8% un 0,1% no kopējiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem. Uzskatāms nodokļu atvieglojumu sadalījums atspoguļots 4.2. attēlā.

4.2.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019. gadā
(Datu avots: FM aprēķini pēc VID datiem)

Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa. Kā var redzēt 4.3. attēlā, lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tika piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* – **76,9%** no visiem nodokļu atvieglojumiem.

Investīciju veicināšanai tika piešķirti **4,1%** no visiem nodokļu atvieglojumiem, jo pati uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma jau ir veidota investīciju veicināšanai. *Dabas resursu aizsardzībai* un *lauksaimniecībai* tika piešķirti attiecīgi – **10,4%** un **2,2%** no visiem nodokļu atvieglojumiem.

4.3.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra un mērķa 2019.gadā
(Datu avots: FM aprēķini pēc VID datiem)

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un bērniem). IIN atvieglojumus var iedalīt piecās grupās:

- 1) neapliekamie minimumi;
- 2) nodokļa atvieglojumi;
- 3) attaisnotie izdevumi, kas pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli tiek atskaitīti no gada aplikamo ienākumu apjoma;
- 4) neapliekamie ienākumi, kas netiek ietverti gada aplikamajā ienākumā un netiek aplikti ar nodokli;
- 5) īpašie noteikumi.

Kopējais IIN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **866,6** milj. *euro*, kas veido **2,84%** no IKP un **44,9%** no kopējiem IIN ieņēmumiem.

Kā var redzēt 4.2. tabulā, 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais IIN atvieglojumu (ar neapliekamajiem ienākumiem) apmērs palielinājies par 4,7% jeb par 38,9 milj. *euro*. Vērtējot nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, IIN atvieglojumu apmērs 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, gandrīz nav mainījies, bet, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, pat samazinājies.

4.2.tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu¹ apmērs 2017. – 2019. gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret IIN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ	866,6	2,84%	44,9%	4,7%	827,7	875,2
KOPĀ ATVIEGLOJUMI (bez neapliekamajiem ienākumiem)	672,0	2,20%	34,8%	5,1%	639,6	658,5
1. Neapliekamie minimumi, tai skaitā:	454,5	1,49%	23,6%	3,7%	438,5	450,4
1.1. Neapliekamais minimums	133,8	0,44%	6,9%	-1,7%	136,1	118,0
1.2. Pensionāra neapliekamais minimums	320,8	1,05%	16,6%	6,1%	302,3	332,4
2. Nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	174,0	0,57%	9,0%	14,1%	152,4	151,9
2.1. Atvieglojums par apgādībā esošu personu	149,7	0,49%	7,8%	15,6%	129,5	129,2
2.2. Atvieglojumi personām ar invaliditāti	21,8	0,07%	1,1%	6,7%	20,4	20,0
2.3. Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	2,4	0,01%	0,1%	-3,8%	2,5	2,8
3. Attaisnotie izdevumi, tai skaitā:	43,5	0,14%	2,3%	-10,7%	48,7	56,1
3.1. Izglītības un ārstniecības pakalpojumi						13,7
3.2. Medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi pilnā apmērā	25,2	0,08%	1,3%	-10,7%	28,2	13,8
3.3. Ziedojumi un dāvinājumi						0,6
3.4. Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	18,2	0,06%	0,9%	-10,8%	20,5	28,1
4. Neapliekamie ienākumi, tai skaitā:	194,7	0,64%	10,1%	3,5%	188,2	216,7
4.1. Ienākumi no maksātāja lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	3,5	0,01%	0,2%	6,1%	3,3	4,3
4.2. Ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)	19,9	0,07%	1,0%	2,0%	19,5	25,0
4.3. No budžeta izmaksājami VSAA pabalsti	128,2	0,42%	6,6%	6,0%	120,9	127,4
4.4. Stipendijas	2,7	0,01%	0,1%	88,9%	1,4	1,5
4.5. Apdrošināšanas atlīdzība	5,4	0,02%	0,3%	13,6%	4,7	5,5

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret IIN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
4.6. Konkursos un sacensībās saņemtās mantiskās un naudas balvas	0,2	0,001%	0,01%	7,3%	0,2	0,2
4.7. Izložu vai azartspēļu laimesti ²	1,3	0,00%	0,07%	23,4%	1,1	6,0
4.8. Citi ienākumi, kuri likumā noteikto normu ietvaros ir neapliekams ienākums	0,2	0,001%	0,0%	-12,4%	0,2	0,3
4.9. Papildpensijas kapitāls no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas ³	5,4	0,018%	0,3%	65,8%	3,3	5,4
4.10. Ienākums, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā	1,4	0,00%	0,1%	-41,6%	2,3	3,0
4.11. Darba devēja apmaksātie darba koplīgumā noteiktie darbinieka ēdināšanas izdevumi, kas nepārsniedz 480 euro gadā	0,4	0,001%	0,02%	53,1%	0,3	0,02
4.12. Citi neapliekamie ienākumi ⁴	26,2	0,09%	1,4%	-15,4%	30,9	38,2

¹Kas klasificējami kā nodokļu atvieglojumi.

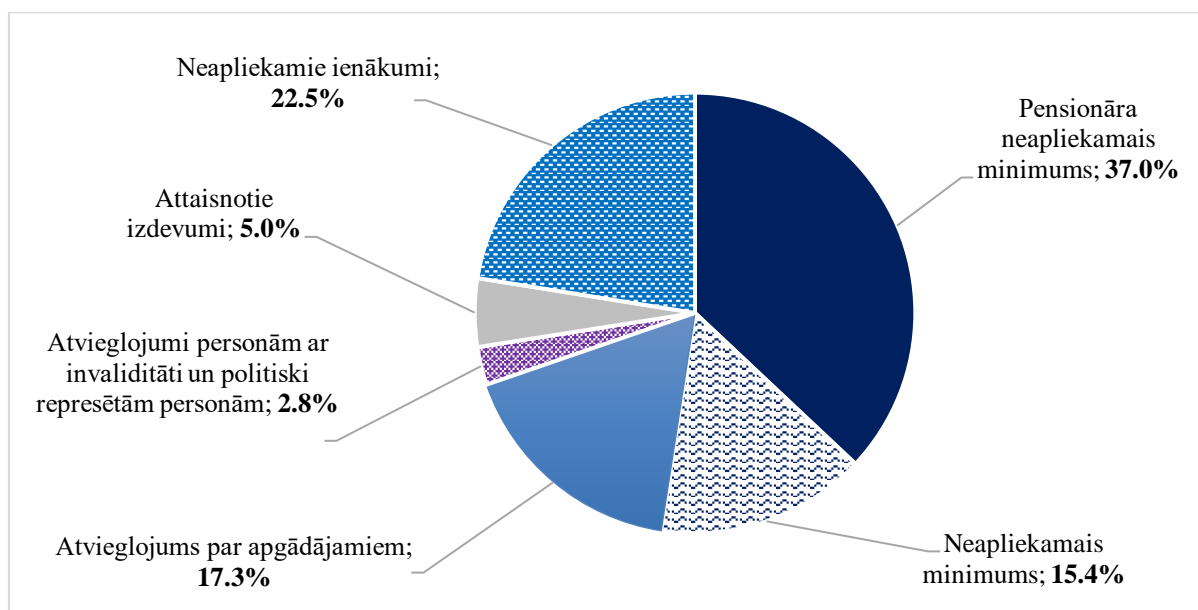
²No 2018. gada izložu vai azartspēļu laimestiem, ja to apmērs pārsniedz 3 000 euro, un tie izmaksāti vienā reizē vai summējot visā azartspēles organizēšanas vietas apmeklējuma laikā, taksācijas gada laikā piemēro IIN 23% apmērā laimesta daļai, kas pārsniedz 3 000 euro (līdz tam izložu un azartspēļu laimesti netika aplikti ar IIN).

³Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no pašas fiziskās personas vai tās laulātā, vai radnieka veiktajām iemaksām privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un izmaksāts pensiju plānu dalībniekiem.

⁴Pārējie ar IIN neapliekamo ienākumu veidi, kas noteikti likuma 9.pantā.

Datu avots: VID dati uz 2020. gada septembri un FM aprēķini

Visbūtiskākie IIN atvieglojumi gan pēc apmēra, gan pēc būtības ir pensionāra neapliekamais minimums, neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām. Kā var redzēt 4.4. attēlā, 2019. gadā pensionāra neapliekamā minimuma apmērs veido **37,0%** no kopējā IIN atvieglojumu apmēra, atvieglojuma par apgādībā esošām personām apmērs – **17,3%**, bet neapliekamais minimums – **15,4%**. Te gan jāmin, ka vienai fiziskai personai var tikt piemēroti vairāki atvieglojumu veidi.

4.4.att. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

(Datu avots: VID dati uz 2020. gada septembri)

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju ir sniegta informācija par būtiskāko IIN atvieglojumu (konkrēti iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par apgādībā esošām personām, diferencētā neapliekamā minimuma un neapliekamā minimuma pensionāriem) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

4.3.tabula. Diferencētā neapliekamā minimuma, neapliekamā minimuma pensionāriem un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2020. – 2022. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Maksimālais neapliekamais minimums	230	300	300	300			
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	440	500	500	500	168,5	206,6	248,9
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 100	1 200	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	270	300	330	330	341,8	360,2	372,8
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	230	250	250	250	159,9	160,6	161,9

¹Prognozes DNM ietekmes apmēriem nākamajiem periodiem tiek aprēķinātas pēc nodarbināto darba algas ienākumiem 2019.gadā. Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

Datu avots: FM aprēķini

Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

No 2018. gada stājās spēkā nodokļu reforma, kas paredzēja veikt ne tikai vārienīgas darbaspēka nodokļu izmaiņas, bet arī reformēt uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) sistēmu, nosakot konceptuāli jaunu UIN maksāšanas režīmu. Tādējādi no 2018. gada 1.janvāra stājās spēkā jauns *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*, kas paredz, ka nodoklis **20%**¹ (2017 gadā 15%) apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī² nevis apliekamajam ienākumam.

Tā kā jaunā UIN sistēma pēc būtības paredz jau atvieglotu UIN maksāšanas režīmu, tad iepriekš spēkā esošo atvieglojumu saraksts ir samazināts (līdz 2017. gada 31. decembrim komersanti varēja kopumā izmantot divdesmit divus dažādus UIN atvieglojumus), saglabājot šādus nodokļu atvieglojumus:

- 1) atvieglojumu ziedotājiem;
- 2) atvieglojumu akciju atsavināšanai;
- 3) atvieglojumu lauksaimniecībai par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai;
- 4) atvieglots nodokļu režīms kuģošanas nozarei par kuģu pārvadājumiem iekšzemes uzņēmumiem.

Tāpat ir saglabāti pārejas noteikumu attiecībā uz šādiem nodokļa atvieglojumiem:

- 1) iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus;
- 2) atlaidei par zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas;

¹UIN likme 20% apmērā tiek piemērota bāzei, kura pirms likmes piemērošanas ir koriģēta ar koeficientu 0,8.

²Izmaksas, kas netiek investētas uzņēmumu attīstībā, t.sk., dividendes, ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi, reprezentācijas izmaksas, kas pārsniedz noteikto apmēru, u.c.

- 3) atlaidei, realizējot atbalstāmo investīciju projektus;
- 4) atlaidei investīciju veikšanai brīvostās (turpmāk – BO) un speciālajās ekonomiskajās zonās (turpmāk – SEZ);
- 5) nodokļa atlaide invalīdu biedrību kapitālsabiedrībām, medicīniska rakstura, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrībām.

Kopš 2018. gada UIN piedzīvoja būtiskas pārmaiņas – nodoklis tiek maksāts peļņas sadales brīdī un tam pielīdzināmos gadījumos, 2019. gadā kopējais UIN atvieglojumu apmērs bija **17,6** milj. *euro*, kas ir **0,06%** no IKP un **39,4%** no UIN ieņēmumiem (skat.4.4. tab).

4.4.tabula. UIN atvieglojumu apmērs 2018. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret UIN ieņēm.	% pret iepriek. gadu	Milj. <i>euro</i>
KOPĀ, no tā:	17,6	0,06	39,4	175,9	6,4
1. Likumā noteiktie nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	11,0	0,04	24,5	105,6	5,3
1.1. Nodokļa atvieglojums ziedojumiem (kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm)	5,2	0,02	11,6	2 268,1	0,2
1.2. Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas	3,2	0,01	7,1	6,0	3,0
1.3. Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	1,9	0,01	4,4	40,4	1,4
1.4. Citas nodokli samazinošas summas	0,7	0,002	1,5	-10,2	0,7
2. Nodokļa atvieglojumi ar pārejas periodu, tai skaitā:	6,7	0,02	14,9	526,3	1,1
2.1. Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar četru gadu pārejas periodu)	4,9	0,02	11,0	1 229,2	0,4
2.2. Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	0,01	0,00	0,01	-74,73	0,02
2.3. Nodokļa atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017.gada 31.decembrim	0,8	0,003	1,9	25,9	0,7
2.4. Nodokļa atlaide investīciju veikšanai brīvostās vai speciālajās ekonomiskajās zonās (ieguldījumiem, kas veikti līdz 2035.gada 31.decembrim)	0,9	0,003	2,0	100,0	0,0

Datu avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020. gada 16. septembri

Jaunās UIN sistēmas ieviešanas rezultātā UIN atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies. Pirmajā ieviešanas gadā (2018. gadā), salīdzinot ar 2017. gadu, UIN atvieglojumu apmērs bija samazinājies par 97,6%.

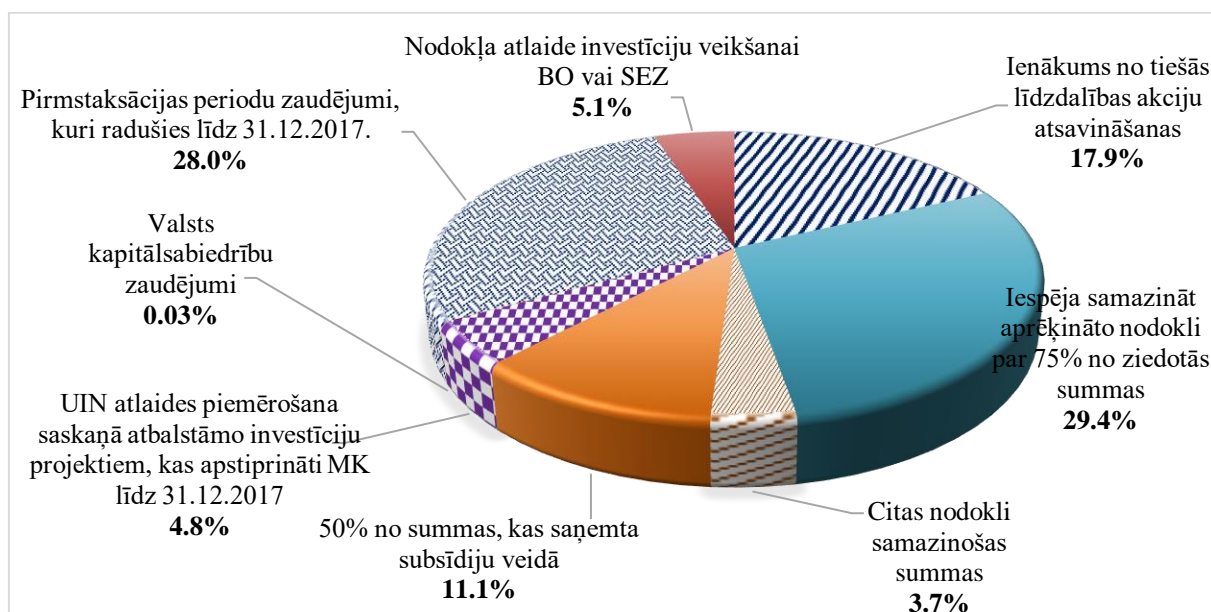
Savukārt 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, atvieglojumu apjoms ir palielinājies gandrīz divas reizes (175,9%) jeb par 11,2 milj. *euro*. Arī attiecībā pret IKP nodokļa atvieglojumu apmērs 2019. gadā būtiski palielinājies salīdzinot ar 2018. gadu, bet, salīdzinot ar periodu līdz 2018. gadam, palielinājums ir minimāls.

Atvieglājumu apmēra palielinājums 2019. gadā galvenokārt skaidrojams ar to, ka gandrīz visi atvieglājumi jaunajā UIN sistēmā tiek piemēroti attiecībā uz aprēķinātajām dividendēm par peļņu, kas gūta sākot ar 2018. gadu (*izņemot 4.4.tabulā minētos 1.3. un 2.2. atvieglojumus*). Tā kā 2018. gads bija pārejas periods, kad uzņēmumi varēja sadalīt peļņu, kas gūta līdz 2018. gadam un to neiekļaut UIN apliekamajā ienākumā (par šīs peļņas sadali tiek maksāts IIN 10% apmērā pirmajos divos gados kopš reformas ieviešanas, turpmāk 20% apmērā), 2018.gadā nodokļa bāze bija zemāka kā līdz tam un arī atvieglājumu apmērs bija būtiski zemāks. 2019. gadā, sadalot iepriekšējā pārskata gada peļņu, ar nodokli apliekamā bāze no dividendēm bija salīdzinoši lielāka par 2018. gada bāzi, un līdz ar to arī atvieglājumu izmantošanas iespējas komersantiem bija lielākas.

2019. gadā būtiski ir palielinājies *nodokļa atvieglojums veiktajiem ziedojumiem* (kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm) sabiedriskā labuma organizācijām. Šī atvieglājuma apmērs pieaudzis no 0,2 milj. euro 2018. gadā uz 5,0 milj. euro 2019.gadā. Otrs atvieglājuma apmērs, kas ir būtiski palielinājies, ir *nodokļa atlaide iespējai segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017. gada 31. decembrim*. Šī atvieglājuma apmērs palielinājies no 0,4 milj. euro 2018. gadā līdz 4,9 milj. euro 2019.gadā.

Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus, 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, palielinājies par 6,0%, veidojot 3,2 milj. euro (2018. gadā – 3,0 milj. euro). Palielinājies arī atvieglājuma apmērs *nodokļa atlaidei, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai*. 2019.gadā atvieglājuma apmērs, salīdzinot ar 2018. gadu, palielinājies par 40,4% (2019. gadā – 1,9 milj. euro, 2018. gadā – 1,4 milj. euro).

Kā redzams 4.5. attēlā, 2019. gadā vislielāko daļu no kopēja UIN atvieglājumu apmēra veido iespēja samazināt aprēķināto nodokli par 75% no ziedotās summas (**29,4%**). Otrs lielākais UIN atvieglojums pēc tā apmēra 2019. gadā bija iespēja segt pirmstaksācijas periodu zaudējumus, kuri radušies līdz 2017. gada 31.decembrim (28,0%). Trešais lielākais atvieglojums pēc apmēra 2019. gadā bija atvieglājuma apmērs par ienākumu no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus (17,9%).

4.5.att. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglājumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

(Datu avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020.gada 16.septembri)

Mikrouzņēmumu nodoklis

Tā kā par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt arī tādu nodokļa režīmu, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, salīdzinot ar vispārējo nodokļa režīmu, tad šajā ziņojumā tiek apskatīts arī mikrouzņēmumu nodokļa (turpmāk – MUN) režīms.

MUN režīms tika radīts krīzes periodā. Sākotnējais MUN **mērķis** bija radīt nepieciešamos priekšnoteikumus bez darba palikušiem iedzīvotājiem uzsākt uzņēmējdarbību. Šobrīd MUN mērķis ir mazināt administratīvo un nodokļu slogu mikrouzņēmumos, it īpaši saimnieciskās darbības uzsākšanas periodā, kā arī nozarēs ar zemu ienākuma līmeņa potenciālu, vienlaikus ievērojot sabiedrības kopējās intereses godīgas konkurences un sociālās drošības jomā.

Lai arī mikrouzņēmumi veido būtisku īpatsvaru (12%) kopējā uzņēmumu skaitā un to darbinieku skaits ir aptuveni 8% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem, veiktās VSAOI iemaksas pret minētajiem rādītājiem ir neproporcionāli mazas – tikai 2,2% no kopējā veikto iemaksu apmēra, kas ietekmē ne tikai speciālā budžeta ieņēmumus un tā ilgtspējību, bet arī mikrouzņēmumu nodarbināto sociālās garantijas un pensiju uzkrājumus.

Kā liecina Labklājības ministrijas sniegtā informācija³, mikrouzņēmumos darbinieku iemaksu objekts faktiski ir **24 – 30%** no deklarētajiem ienākumiem. Saskaņā ar VID informāciju MUN maksātājiem VSAOI slogs ir gandrīz trīs reizes mazāks nekā vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem.⁴

Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija un ir viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms ir tik pievilcīgs un kāpēc līdz 2017.gadam tik strauji pieauga mikrouzņēmumos nodarbināto skaits. Savu maksimumu mikrouzņēmumos nodarbināto skaits sasniedza 2016. gadā, kad mikrouzņēmumos bija nodarbināti jau 11,0% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem, kas bija par 2,6 reizēm vairāk kā mikrouzņēmumos nodarbināto skaits 2011.gadā.

Kopš 2017. gada mikrouzņēmumos nodarbināto skaits samazinās (2019. gadā, salīdzinot ar 2016.gadu, nodarbināto skaits samazinājies par **23,4%**), pateicoties *likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”* (17.².pants) iestrādātajām nodokļu pretizvairīšanās normām *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā* ieviestajiem ierobežojumiem attiecībā uz mikrouzņēmumu apgrozījumu un likmēm. Tomēr šie pasākumi joprojām nerisina galveno MUN problēmu, ko rada pārāk zema pašreizējā nodokļa likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība.

FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts zaudē nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Kā var redzēt 4.5. tabulā, 2019. gadā, pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši IIN un VSAOI kā parastajā režīmā, neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veido ap **84,7 milj. euro**, kas ir **0,28%** no IKP un **104,1%** no kopējiem MUN ieņēmumiem.

³LM 2016.gada 30.augusta informatīvais ziņojums „Par Mikrouzņēmumu nodokļa likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātiem, kā arī mazās saimnieciskās darbības veicēju sociālo nodrošinājumu”

⁴Pamatojoties uz MK 2020.gada 23.aprīļa sēdē izskatīto informatīvajā ziņojumā “Par dīkstāves pabalstiem COVID-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem” (prot. Nr.27 1.§), sniegto informāciju VSAOI slogs: 2019.gadā – 12,0%, kamēr vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem – 34,6%. Savukārt vidējās VSAOI iemaksas uz vienu darba ņēmēju MUN maksātājiem 2019.gadā bija 98,86 euro mēnesī, kamēr vispārējā režīmā – 273,70 euro mēnesī.

4.5.tabula. Mikrouzņēmumu nodokļa režīms – teorētiski negūtie ieņēmumi 2017. – 2019.gadā

MUN režīms	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret MUN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
MUN kopējā ietekme, t.sk.:	84,7	0,28	104,1	-24,6	112,4	147,1
<i>MUN ietekme uz VSAOI</i>	65,5	0,21	80,5	-21,2	83,1	97,9
<i>MUN ietekme uz IIN</i>	19,2	0,06	23,6	-34,5	29,4	49,2

Datu avots: FM aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 2020.gada 17.septembri

2019. gadā teorētiski neiegūtie ieņēmumi, salīdzinot ar 2018. gadu, ir samazinājušies par 27,7 milj. euro jeb par **24,6%**, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļa likmi un citus pasākumus. Arī attiecībā pret IKP nodokļa atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies.

Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" ir noteikti šādi nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) atvieglojumi nodokļu maksātājiem:

- 1) **trūcīgām personām** – **90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas un **maznodrošinātām personām** – līdz **90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi (piešķir pašvaldība);
- 2) personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam, kura apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (turpmāk – **atvieglojums daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm**) – **50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi, **bet ne vairāk par 500 euro** par dzīvošanai paredzētām dzīvojamām mājām un tām piekritīgo zemi, ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz 3 no minētajiem;
- 3) **politiski represētām personām** – **50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzēto nekustamo īpašumu, kā arī par zemi, ja nekustamais īpašums netiek izmantots saimnieciskajai darbībai;
- 4) **lauku zemēm**, kuru vismaz viens no noteiktajiem lietošanas mērķiem ir no lietošanas mērķu grupas "*Lauksaimniecības zeme*", "*Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu*" vai "*Ūdens objektu zeme*", ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025.gadam NĪN **aprēķina no speciālās vērtības**, ko nosaka pēc īpaša nodokļa aprēķina;
- 5) pēc nodokļa maksātāja sociālā stāvokļa un maksātspējas izvērtēšanas pašvaldībai (pieņemot savus saistošos noteikumus) ir tiesības pieņemt lēmumu par nodokļa maksājumu atlikšanu attiecībā uz dzīvojamām mājām, ja tās netiek izmantotas saimnieciskajai darbībai, kurā persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu, un tam piekritīgo zemi līdz nekustamā īpašuma tiesību pārejai citai personai.

Papildus likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem un atbrīvojumiem ir spēkā dažādi pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām. 2019. gadā papildus likumā paredzētajiem atvieglojumiem 119 pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķirušas NĪN atvieglojumus: par zemi – 140; par ēkām – 79; par mājokļiem – 100.

Lielākoties pašvaldības savos saistošajos noteikumos papildus nosaka atvieglojumus personām ar invaliditāti, pensionāriem, atvieglojumus ģimenēm ar bērniem un dažādus atvieglojumus komersantiem, kas ieguldījuši savus līdzekļus pašvaldībā esošajā infrastruktūrā vai vēsturiskos objektos.

Savukārt nodokļa atbrīvojumu saraksts ir daudz plašāks – 2019. gadā ir spēkā divdesmit septiņi NĪN atbrīvojumi, no kuriem desmit nekustamo īpašumu veidi **no 2020. gada 1. janvāra** tiek aplikti ar NĪN, ja tie ir vidi degradējoši, sagruvuši vai cilvēku drošību apdraudoši.

Kopējais NĪN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **19,2** milj. *euro*, kas veido **0,06%** no IKP un **8,5%** no NĪN ieņēmumiem.

No kopējiem piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem *likumā* “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktie atvieglojumi veidoja vien **1,4** milj. *euro* jeb **7,3%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, bet *pašvaldību saistošajos noteikumos* noteiktie nodokļu atvieglojumi – **17,8** milj. *euro* jeb **92,7%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra.

4.6.tabula. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs 2017. – 2019. gadā

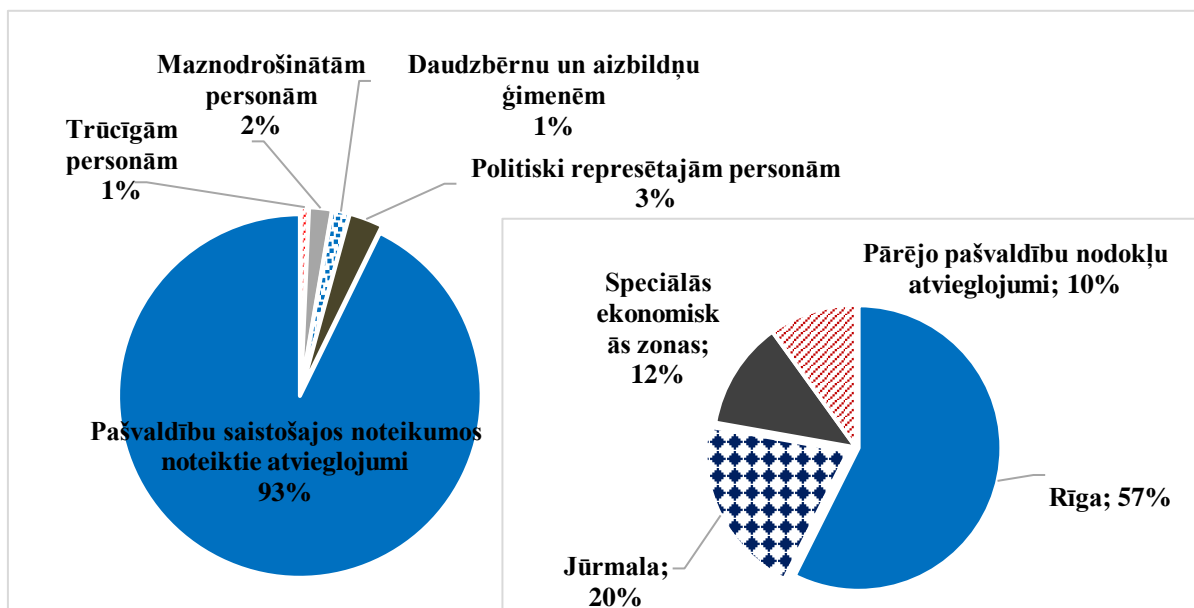
Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret NĪN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	19,2	0,06	8,5	5,5	18,2	16,0
Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie atvieglojumu veidi, tai skaitā:	1,4	0,004	0,5	-31,5	2,0	1,9
<i>Trūcīgām personām</i>	0,1	0,0004	0,1	-2,3	0,1	0,2
<i>Maznodrošinātām personām</i>	0,4	0,001	0,2	-1,7	0,4	0,4
<i>Daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm</i>	0,3	0,0005	0,1	-67,8	0,9	0,7
<i>Politiski represētajām personām</i>	0,6	0,002	0,3	-2,0	0,6	0,6
Pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi, no tiem:	17,8	0,06	7,9	10,1	16,2	14,1
Rīgā, no tiem:	10,2	0,03	4,5	9,5	9,3	7,5
<i>Atvieglojumi ģimenēm ar bērniem</i>	3,3	0,01	1,5	8,3	3,1	3,2
<i>Par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli un par ēkām, kas atrodas valsts pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā</i>	2,3	0,01	1,0	16,9	2,0	1,7
<i>Personām ar invaliditāti un pensionāriem</i>	1,2	0,004	0,5	-3,0	1,2	1,2
<i>Par pašvaldības kapitālsabiedrības īpašumā esošajām dzīvojamām mājām</i>	0,6	0,002	0,3	20,4	0,5	0,5
<i>Atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības</i>	2,0	0,01	0,9	21,3	1,6	0,0
Jūrmalā, no tiem:	3,6	0,01	1,6	0,9	3,6	3,3
<i>Par īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi dzīvesvietu Jūrmalā</i>	3,2	0,01	1,4	-6,4	3,4	2,7
Speciālajām ekonomiskajām zonām	2,2	0,01	1,0	7,5	2,0	2,2

Datu avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases datus

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu kopējais atvieglojumu apmērs pieaudzis par 5,5% jeb 1,0 milj. *euro*. Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad NĪN atvieglojumu apmērs 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, gandrīz nav mainījies.

Likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteikto nodokļa atvieglojumu apmērs 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, samazinājies par 31,5%, ko, galvenokārt, noteica atvieglojuma apmēra daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm samazinājums (67,8%). Arī pārējo likumā noteikto atvieglojumu apmēri ir samazinājušies – atvieglojuma apmērs trūcīgām ģimenēm par 2,3%, maznodrošinātām ģimenēm par 1,7% un politiski represētām personām par 2,0%.

2019. gadā lielāko daļu – **17,8** milj. *euro* jeb 92,7% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra – veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi. 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu pašvaldību saistošajos noteikumos noteikto atvieglojumu apmērs pieaudzis par 1,6 milj. *euro* jeb 10,1 procentu.

4.6.att. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

(Datu avots: FM aprēķini pēc Valsts kases datiem)

Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likumu tiek piemērota pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) **standartlikme 21%** apmērā un divas samazinātās PVN likmes – 12% un 5% apmērā.

PVN samazinātās likmes

Samazināto PVN likmi **12%** apmērā piemēro :

- 1) medikamentu piegādei;
- 2) medicīnisko ierīču piegādei;
- 3) zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādei;
- 4) pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē;
- 5) mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādei;
- 6) avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei;
- 7) izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- 8) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- 9) koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem.

No **2018. gada 1. janvāra** samazināto PVN likmi **5%** apmērā piemēro svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, arī tādiem, kas ir mazgāti, mizoti, lobīti, griezti un fasēti, bet kas

nav termiski vai kā citādi apstrādāti, piemēram, saldēti, sālīti vai kaltēti, un kuri ir minēti *likuma pielikumā "Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi 5 % apmērā"*.

Tāpat PVN samazinātās likmes tiek piemērotas visu augstāk minēto preču importam un šo preču iegādēm ES teritorijā.

Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2019. gadā** bija **899,4** milj. *euro*, kas ir **2,95%** no IKP un **34,0%** no kopējiem PVN ieņēmumiem (skat. 4.7.tab.).

4.7.tabula. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs 2017. – 2019.gadā

Preces un pakalpojumi	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret PVN ieņēm	% pret iep. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	899,4	2,95	34,0	1,7	884,6	837,3
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi, t.sk.:	109,5	0,36	4,1	3,6	105,7	84,4
1.1. Medikamentu piegādes	34,1	0,11	1,29	1,9	33,5	31,8
1.2. Medicīnisko ierīču piegādes	4,0	0,01	0,15	11,2	3,6	3,3
1.3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes ¹	1,03	0,00	0,04	-2,7	1,1	1,1
1.4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	23,6	0,08	0,89	5,7	22,3	11,2
1.5. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādes	1,6	0,01	0,06	-2,7	1,6	1,5
1.6. Avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes	3,0	0,01	0,11	-7,7	3,2	3,3
1.7. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	14,1	0,05	0,53	13,5	12,4	10,8
1.8. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	16,9	0,06	0,64	-2,0	17,3	16,6
1.9. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem ¹	4,7	0,02	0,18	-2,2	4,8	4,8
1.10. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	6,5	0,02	0,24	9,3	5,9	-
2. Ar PVN neapliekamie darījumi²	789,9	2,59	29,83	1,4	778,9	752,9

¹Dati pieejami par 2017.gadu, par 2018. gadu un 2019.gadu aprēķināts indikatīvs rādītājs

²Ar PVN neapliekamie darījumi saskaņā ar likuma 52.pantu. Aptuvenus aprēķins, jo PVN deklarāciju dati sniedz informāciju par visiem darījumiem, tai skaitā, par viena produkta vairākkārtējam piegādēm, nevis tikai par nodoto gala patēriņam

Datu avots: FM aprēķini, pēc VID datubāzes datiem, Zāļu valsts aģentūras un CSP datiem.

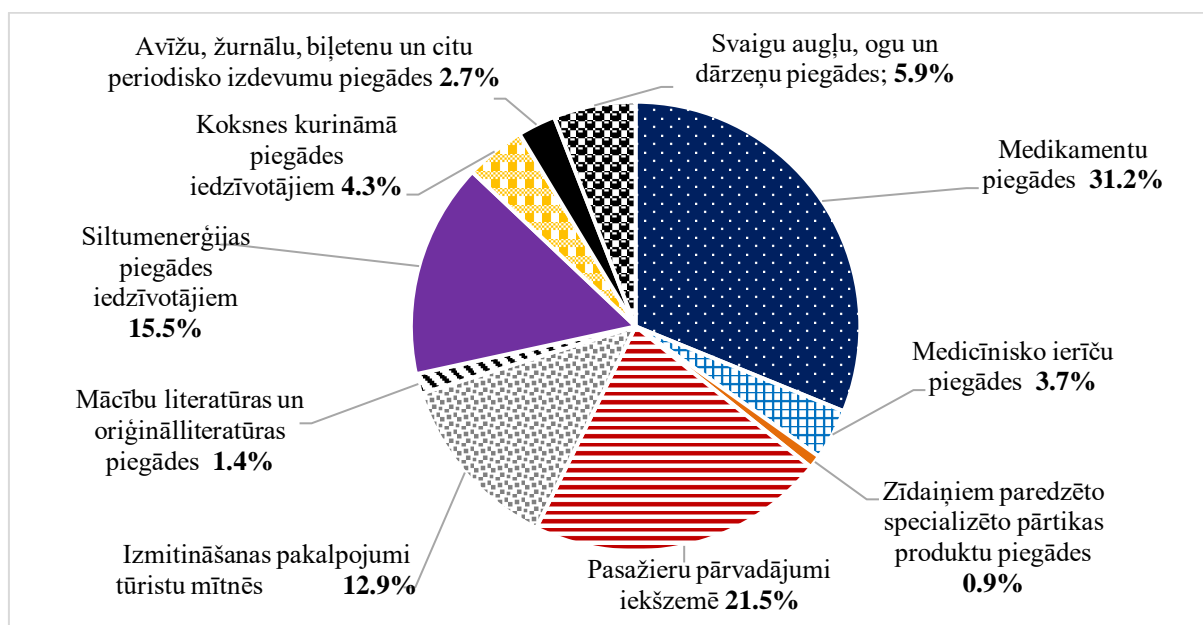
Lielāko daļu no PVN atvieglojumu apmēra veidoja ar PVN neapliekamie darījumi **789,9** milj. *euro* vērtībā, bet PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija **109,5** milj. *euro*.

2019.gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, kopējais PVN atvieglojumu apmērs palielinājies par 1,7% jeb **14,8** milj. *euro*. Taču, rēķinot PVN atvieglojumu apmēru attiecībā pret IKP, 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, PVN atvieglojuma apmērs ir pat samazinājies.

2019. gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies gan ar PVN neapliekamo darījumu apmērs (par 1,4% jeb 11,0 milj. *euro*), gan ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmērs (par 3,6% jeb 3,8 milj. *euro*). No ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmēra visvairāk pieaudzis ar PVN samazināto likmi 12% apliekamo izmitināšanas pakalpojumu tūristu mītnēs apmērs (par 13,5%), medicīnas ierīču piegāžu apmērs (par 11,2%), kā arī ar PVN samazināto likmi 5% apliekamo svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegāžu apmērs (par 9,3%).

Kā var redzēt 4.7. attēlā, ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir medikamentu piegādēm, kā arī nozīmīgs īpatsvars ir pasažieru iekšzemes pārvadājumu pakalpojumiem, siltumenerģijas piegādēm un tūristu izmitināšanas pakalpojumiem. Tas norāda, ka ar samazinātās PVN likmes

piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājsaimniecībām vai noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.

4.7.att. Ar Pievienotās vērtības nodokļa samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019. gadā
(Datu avots: FM aprēķini)

Akcīzes nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” un likumu “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” akcīzes precēm 2019.gadā tiek piemērotas šādas akcīzes nodokļa (turpmāk – AN) **samazinātās likmes**:

- 1) alkoholiskajiem dzērieniem;
- 2) naftas produktiem;
- 3) dabasgāzei, kuru izmanto kā apkuri rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pārstrādes procesiem – 0,55 euro par vienu megavatstundu (MWh).

AN atbrīvojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” tiek piemēroti AN atbrīvojumi šādām akcīzes precēm:

- 1) naftas produktiem (9 atbrīvojuma veidi);
- 2) alkoholiskajiem dzērieniem (11 atbrīvojuma veidi);
- 3) tabakas izstrādājumiem (4 atbrīvojuma veidi);
- 4) bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai (5 atbrīvojuma veidi);
- 5) dabasgāzei (5 atbrīvojuma veidi).

Papildus AN atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, kas tiek piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām, kā arī tiek piemēroti citi atvieglojumi.

Pie atbrīvojumiem var pieskaitīt MK 2005. gada 30. augusta noteikumos Nr.662 “Akcīzes preču aprites kārtība” noteiktās pieļaujamās zuduma normas akcīzes precēm, kas zudušas

ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kad piemērota atliktā nodokļa maksāšana.

Aprēķinātais AN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **178,8** milj. *euro*, kas ir **0,59%** no IKP un **16,8%** no kopējiem AN ieņēmumiem (skat. 4.8.tab.), tajā skaitā ar AN samazināto likmi aplikamo darījumu apmērs bija 65,3 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 113,5 milj. *euro*.

4.8.tabula. Akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs 2017. – 2019. gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret AN ieņēm	% pret iep. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	178,8	0,59	16,8	-4,0	186,3	169,9
1. Samazinātās AN likmes	65,3	0,21	6,1	7,2	60,9	57,4
1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem	2,2	0,01	0,2	41,0	1,6	1,1
1.1.1. Mazo alus darītavu alus realizācija	2,2	0,01	0,2	38,6	1,6	1,1
1.1.2. Mazo alkoholisko dzērienu darītavu pārējo alkoholisko dzērienu realizācija	0,04	0,00	0,0			
1.2. Naftas produktiem, t.sk.:	62,2	0,20	5,8	6,8	58,2	55,2
1.2.1. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degvielleļļa, tā aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo	6,5	0,02	0,6	13,0	5,8	6,6
1.2.2. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degvielleļļa, kuru izmanto kā kurināmo, ja 5% veido rapšu sēklu eļļa vai no tās iegūta biodegviela	3,8	0,01	0,4	-21,3	4,8	4,2
1.2.3. Iezīmēta dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem	43,3	0,14	4,1	9,8	39,4	36,2
1.2.4. Svinu nesaturošs benzīns, ja tas satur no 70 līdz 85 tilpumprocentiem etilspirta	0,02	0,00	0,0	-4,5	0,03	0,01
1.2.5. Biodīzeļdegviela / rapšu sēklu eļļa	0,1	0,00	0,0	-11,8	0,1	0,1
1.2.6. Naftas gāzes un pārējie gāzveida ogļūdeņraži, ko izmanto par kurināmo (izņemot dabasgāzi)	8,5	0,03	0,8	4,5	8,2	8,1
1.3. Dabasgāzei	0,9	0,00	0,1	-19,2	1,1	1,1
1.3.1. Dabasgāzes izmantošanai par kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos	0,9	0,00	0,1	-19,2	1,1	1,1
2. Atbrīvojumi	113,5	0,37	10,7	-9,4	125,3	112,5
2.1. Alkoholiskajiem dzērieniem, t.sk.:	44,3	0,15	4,2	-24,1	58,4	59,4
2.1.1. Denaturēts spirts ¹	34,3	0,11	3,2	-31,0	49,7	48,9
2.1.2. Pieļaujамie alkoholisko dzērienu zudumi ²	2,3	0,01	0,2	-5,3	2,5	2,1
2.2. Tabakas izstrādājumiem, t.sk.:	3,0	0,01	0,3	-10,9	3,3	3,0
2.2.1. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus ³	2,7	0,01	0,3	-12,2	3,0	2,5
2.2.2. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti diplomātiem un starptautiskām organizācijām	0,3	0,00	0,0	1,4	0,3	0,4
2.3. Naftas produktiem, t.sk.:	64,6	0,21	6,1	3,9	62,2	48,6
2.3.1. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	3,6	0,01	0,3	-14,0	4,1	5,0
2.3.2. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	54,7	0,18	5,1	3,7	52,7	38,8

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret AN ieņēm	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
2.3.3. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	5,8	0,02	0,5	23,1	4,7	4,5
2.3.4. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju	0,5	0,0	0,0	18,5	0,4	0,3
2.4. Dabsgāzei, t.sk.:	1,5	0,00	0,1	14,4	1,3	1,5
2.4.1. Dabsgāze, kuru izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	0,5	0,00	0,0	24,4	0,4	0,5
2.4.2. Dabsgāze, kuru izmanto divējādi, ja to izmanto gan par kurināmo, gan citiem mērķiem, kas nav izmantošana par degvielu vai kurināmo ⁵	0,0	0,00	0,0	-21,7	0,0	0,0
2.4.3. Dabsgāze, kuru izmanto mineraloģiskiem procesiem	0,7	0,00	0,1	15,3	0,6	0,7
2.4.4. Dabsgāze, kuru izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnicu) siltumapgādei	0,2	0,00	0,0	-11,4	0,2	0,3
2.4.5. Dabsgāze, kuru izmanto rūpniecisko mājpūtņu novietņu (kuģis) un inkubatoru siltumapgādei	0,1	0,00	0,0	24,4	0,1	0,0
2.5. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai	0,1	0,00	0,0	-1,6	0,1	0,1

¹ Uzskaitīts denaturēts spirts saistībā ar darbībām gan akcīzes preču noliktavās, gan lietotājiem, kuri saņēmuši atbilstošas VID izsniegtas atļaujas. Par denaturēto spirtu ir uzskatāms spirts, kas denaturēts ar denaturēšanas vielām atbilstoši MK noteikumiem Nr.211 "Spirta denaturēšanas un denaturētā spirta aprites kārtība". Denaturēto spirtu izmanto nepārtikas preču ražošanā – iepilda, pievieno vai iestrādā denaturēto spirtu nepārtikas precēs – vai izmanto tehniskām vajadzībām (izņemot denaturētā spirta izmantošanu par degvielu vai kurināmo) atbilstoši lietotāja atļaujā norādītajam mērķim.

² Alkoholiskie dzērieni, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā

³ Tabakas izstrādājumi, kurus piegādā kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus (arī starp dalībvalstīm), ar nosacījumu, ka šīs preces tiek realizētas (arī gadījumos, kad preču vērtība tiek iekļauta biļetes cenā) uz attiecīgā kuģa vai gaisakuģa mazumtirdzniecībā patērēšanai uz vietas (izņemot realizēšanu mazumtirdzniecībā promešanai) vai tiek izmantotas kuģa apkalpes apgādei

⁴ Par privāto atpūtu un izklaidi uzskatāmi gadījumi, kad gaisakuģa vai kuģa īpašnieks vai arī cita fiziskā vai juridiskā persona, kas gaisakuģi vai kuģi īrē vai lieto ar citu pamatojumu, neizmanto gaisakuģi vai kuģi komerciāliem mērķiem, it īpaši pasažieru vai preču pārvadāšanai vai pakalpojumu sniegšanai par maksu, vai valsts iestāžu vajadzībām

⁵ Produktu izmantošanu ķīmiskai reducēšanai, elektrolītiskos vai metalurģijas procesos uzskata par divējādu izmantošanu

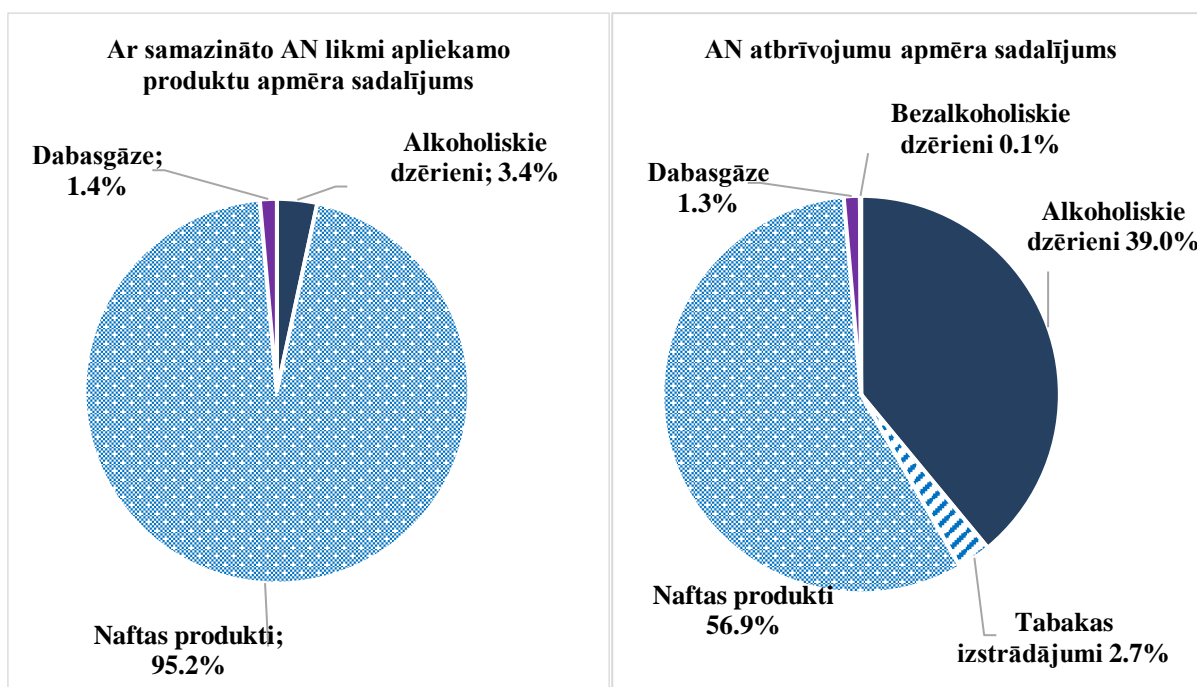
Datu avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2020.gada 9.oktobri

Kopējais AN atvieglojumu apmērs 2019. gadā salīdzinot ar 2018. gadu ir samazinājies par **4,0%** (lai gan par samazinātajām likmēm AN atvieglojuma apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018. gadu ir palielinājies par 7,2%, bet par atbrīvojumiem tas ir samazinājies par 9,4%). Arī attiecībā pret IKP AN atvieglojumu apmērs 2019. gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājies.

Lielākais AN atvieglojumu apmērs par samazinātajām likmēm 2019.gadā tika piemērots naftas produktiem – 65,3 milj. euro jeb 95,2% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm (skat. 4.8.attēlu).

To galvenokārt veidoja AN samazinātās likmes piemērošana dīzeļdegvielai, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem – 43,3 milj. euro (skat. 4.8. tabulas 1.2.3. punktu) jeb 69,6% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm naftas produktiem.

4.8.att. Akcīzes nodokļa atvieglojumu (samazināto likmju un atbrīvojumu) apmēra procentuālais sadalījums 2019. gadā

(Datu avots: FM aprēķini)

Arī attiecībā uz *atbrīvojumiem* lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem – 2019. gadā **56,9%** no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (skat. 4.8. att.).

Saskaņā ar VID sniegto informāciju lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra – 54,7 milj. *euro* tika piemērots naftas produktiem, kas paredzēti izmantošanai gaisakuģos, kurus izmanto nevis privātai atpūtai un izklaidei, bet komerciāliem nolūkiem vai citiem mērķiem (piemēram, starptautiskiem pasažieru vai preču pārvadājumiem, glābšanas dienestu darbībai u.c.) (skat. 4.8. tabulas 2.3.2. punktu).

Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs bija par alkoholiskajiem dzērieniem – 2019. gadā **39,0%** no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (skat. 4.8.att.). Lielāko daļu no kopējā 2019. gadā aprēķinātā AN atbrīvojuma apjoma alkoholiskajiem dzērieniem veido atbrīvojums denaturētam spirtam, kas saražots akcīzes preču noliktavās un, kuru Latvijā ievēduši lietotāji, kuri saņēmuši VID atļauju denaturētā spirta izmantošanai (DI) (34,3 milj. *euro*). Šis apjoms pret 2018. gadu ir samazinājies par 31,0%.

AN atbrīvojumu apmērs par tabakas izstrādājumiem, dabaszāzi, bezalkoholiskiem dzērieniem un kafiju veido salīdzinoši nelielu daļu no kopējā AN atbrīvojumu apmēra.

Dabas resursu nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar *Dabas resursu nodokļa likumu* dabas resursu nodokli (turpmāk – DRN) **nemaksā** par:

- 1) fona piesārņojumu, ja nodokļa maksātājs attiecīgo piesārņojuma līmeni ir pierādījis ar monitoringa datiem, kurš veikts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) zivsaimniecības objektos, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās;

- 3) termālo un tehnisko ūdeņu izmantošanu, kas pēc izmantošanas iesūknēti atpakaļ ūdeņu ieguves horizontā, nemainot ūdeņu ķīmisko sastāvu (izņemot atsāļošanu);
- 4) balasta smilšu novietošanu vietējās pašvaldības noteiktajās vietās;
- 5) piesārņojuma ievadīšanu augsnes vai grunts filtrācijas slānī (absorbentā), ja attīrīšanas iekārtas projektā tā paredzēta kā piesārņojuma attīrīšanas metode;
- 6) avārijas noplūdes dēļ nelikumīgi vidē nonākušā tā piesārņojuma apjomu, kuru atbildīgā persona savākusi vai neitralizējusi saskaņā ar Valsts vides dienesta noteiktajiem termiņiem un prasībām;
- 7) gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanas procesā atsūknētajiem ūdeņiem, ja to atsūknēšana saistīta ar derīgo izrakteņu ieguvi;
- 8) ražošanas vajadzībām izlietotajiem ūdeņiem, ja tie pēc attīrīšanas izmantoti atkārtoti;
- 9) radioaktīvo vielu izmantošanu;
- 10) oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām no stacionārajām tehnoloģiskajām iekārtām un gaisa kuģiem, kuru operatori ir iekļauti ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju, kas rodas, izmantojot atjaunojamus energoresursus un kūdru;
- 11) ozona slāni noārdošu vielu izmantošanu, ja komersants atbilstoši vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām tehnoloģiskajām un vides aizsardzības prasībām ozona slāni noārdošu vielu izmanto citu ķīmisku vielu ražošanai un ķīmiskajā pārveides procesā ozona slāni noārdoša viela pilnībā maina savu ķīmisko sastāvu.

Savukārt **nodokļa atbrīvojumi** tiek piemēroti šādiem nodokļa objektiem:

- 1) par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR;
- 2) par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem;
- 3) par videi kaitīgām precēm.

DRN atbrīvojumu apmērs **2019.gadā** bija **241,5** milj. *euro*, kas ir **0,79%** no IKP un gandrīz par **8 reizēm** vairāk nekā kopējie DRN ieņēmumi.

Salīdzinājumā ar 2018.gadu, 2019.gadā piemērotais atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par **30,3 milj. euro** jeb **14,3%**. Arī attiecībā pret IKP nodokļu atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies.

4.9.tabula. Dabas resursu nodokļa atbrīvojumu apmērs 2017. – 2019.gadā¹

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	241,5	0,79	793,2	14,3	211,2	203,5
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR	1,0	0,00	3,1	9,4	0,9	0,8
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, t.sk.:	132,8	0,44	436,1	-0,7	133,7	132,7
2.1. No stikla izejmateriāliem	28,9	0,09	94,8	4,5	27,6	26,6
2.2. No plastmasas izejmateriāliem, t.sk., oksisadalāmās plastmasas	46,7	0,15	153,3	-1,0	47,2	45,6
2.3. No metāla izejmateriāliem	12,9	0,04	42,2	-4,7	13,5	13,6

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
2.4. No koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem	33,8	0,11	111,0	2,8	32,9	32,4
2.5. Plastmasas maisiņi	8,3	0,03	27,2	-17,2	10,0	12,1
2.6. No polistirola izejmateriāliem	2,3	0,01	7,6	-9,0	2,5	2,4
3. Par videi kaitīgām precēm, t.sk.:	107,8	0,35	354,0	40,6	76,6	70,0
3.1. Smēreļļas un eļļas filtri	3,1	0,01	10,2	5,7	2,9	2,8
3.2. Svinu saturoši elektriskie akumulatori	3,3	0,01	10,8	-8,0	3,6	3,4
3.3. Galvaniskie elementi un galvaniskās baterijas	4,4	0,01	14,5	19,8	3,7	3,7
3.4. Elektriskie akumulatori (Ni-Cd, Fe-Ni) un citi elektriskie akumulatori	3,2	0,01	10,7	1,6	3,2	2,4
3.5. Visu veidu riepas	10,2	0,03	33,4	-5,9	10,8	7,8
3.6. Elektriskās un elektroniskās iekārtas, t.sk.:	83,6	0,27	274,5	59,3	52,5	49,7
3.6.1. Liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji	Elektriskajām un elektroniskajām iekārtām nodokļa likmes un to klasifikācija mainījās no 2018.gada 1.jūlija, sagrupējot iekārtas sešās kategorijās. Šajās kategorijās iekļautas no 3.6.1. – 3.6.11.apakšp. minētās elektriskās un elektroniskās iekārtas, kurām arī pirms tam tika piemērots nodokļa atbrīvojums (sk. nākamajā tabulā detalizētu atbrīvojuma apmēru pa kategorijām).				10,7	9,4
3.6.2. Monitori					0,9	0,9
3.6.3. Televizori					4,9	3,2
3.6.4. Gāzizlādes spuldzes					1,1	1,0
3.6.5. Liela izmēra mājsaimniecības iekārtas					12,8	12,5
3.6.6. Maza izmēra mājsaimniecības iekārtas					5,1	5,4
3.6.7. Elektriskie un elektroniskie instrumenti					6,0	5,8
3.6.8. Apgaismes ķermeņi					3,3	3,1
3.6.9. Rotaļlietas, sporta un atpūtas piederumi					0,9	0,8
3.6.10. Informācijas tehnoloģijas un elektronisko sakaru iekārtas					4,3	4,7
3.6.11. Pārējās videi kaitīgās preces ²					2,5	3,0

¹DRN atbrīvojuma piemērošanas apmērs aprēķināts atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 7., 8. un 9.panta nosacījumiem, t.i., par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm. Savukārt netiek rēķināts atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par Dabas resursu nodokļa likuma 5., 6., 10. un 11.panta pozīcijām, kas ietver – dabas resursu lietošanu un radioaktīvo vielu un ozona slāni noārdošas vielas izmantošanu, un oglekļa dioksīda emisijas, jo tām netiek piemērots atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan norādīts, kādos gadījumos DRN nav piemērojams.

²Mobilie tālruņi, plašam patēriņam paredzētās iekārtas, monitoringa un kontroles instrumenti, medicīniskās ierīces un tirdzniecības automāti

Datu avots: VARAM dati

4.10.tabula. Dabas resursu nodokļa atbrīvojumu apmērs par elektriskām un elektroniskām iekārtām 2019.gadā¹

Atvieglojuma kategorija un veids		Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēmumiem
KOPĀ, no tā:		83,6	0,27	274,47
1. kategorija.	Temperatūras maiņas iekārtas	12,6	0,04	41,31
2. kategorija	Ekrāni, monitori un iekārtas ar ekrānu, kura virsmas laukums ir lielāks par 100 cm ²	10,3	0,03	33,89
3. kategorija	Spuldzes	2,7	0,01	8,80
4. kategorija	Liela izmēra iekārtas (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaimniecības preces, IT un telesakaru iekārtas, patērētāju iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2. un 3.kategorijā ietilpstošās iekārtas)	38,9	0,13	127,91

Atvieglojuma kategorija un veids		Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēmumiem
5. kategorija	Maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaimniecības preces, plaša patēriņa audiovizuālas iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, automātiskie sadalītāji, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2., 3. un 6.kategorijā ietilpstošās iekārtas)	15,8	0,05	51,88
6. kategorija	Mazas informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm)	3,3	0,01	10,68

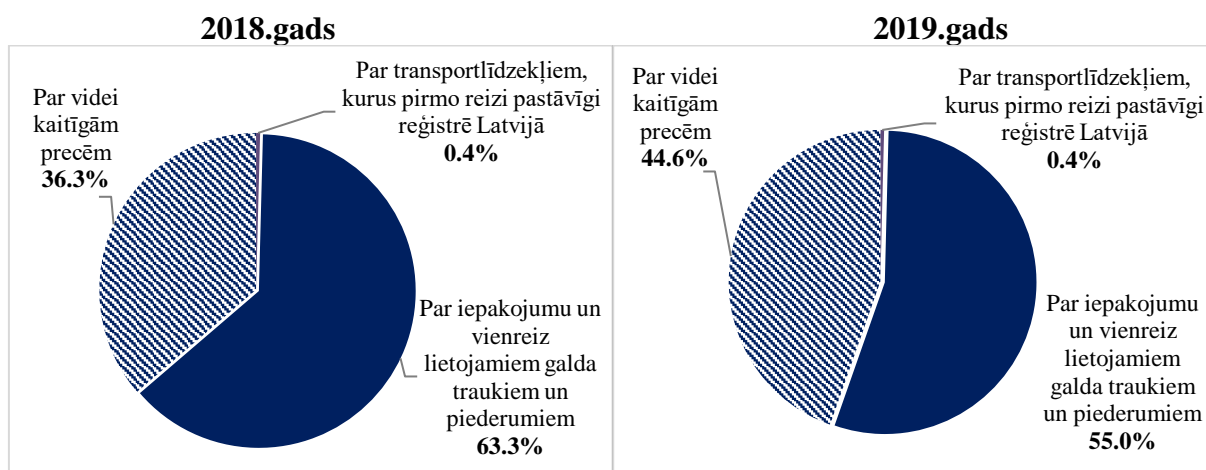
¹Nodokļa likmes par elektriskām un elektroniskām iekārtām un to klasifikācija mainījās no 2018.gada 1.jūlija, taču atbilstoši MK 2009.gada 03.novembra noteikumu Nr. 1294 "Kārība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm" 45. punktā noteiktajam, nodokļa uzskaitē 2018.gadā tika veikta atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 6. pielikuma 2. punktā norādītajam iedalījumam, bet sākot ar 2019.gadu – atbilstoši 3. punktā norādītajam iedalījumam, t.i., pēc preču kategorijām.

Datu avots: VARAM dati

2019. gadā lielākais DRN atbrīvojumu apjoms tika piemērots par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem – **55,0%**, kā arī par videi kaitīgām precēm – **44,6%**.

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem 2019. gadā bija **132,8 milj. euro**. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, atbrīvojuma apmērs no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem ir samazinājies par 0,7% jeb 0,9 milj. euro.

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm 2019. gadā bija **107,8 milj. euro**. Salīdzinot ar 2018. gadu, DRN atbrīvojuma apmērs par videi kaitīgām precēm ir **būtiski palielinājies** par **40,6%** jeb 31,1 milj. euro, kas saistīts ar elektrisko un elektronisko iekārtu daudzuma pieaugumu, kā arī to klasifikāciju un nodokļa likmju paaugstināšanu no 2018. gada 1. jūlija.

4.9.att. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. un 2019.gadā

(Datu avots: FM aprēķini)

Šeit jāatzīmē, ka DRN atbrīvojumu sistēma ir veidota ar konkrētu mērķi – nodrošināt Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasību izpildi atkritumu, tajā skaitā specifisku atkritumu, apsaimniekošanas jomā un īstenojot paplašinātās ražotāju atbildības principu. Jāņem

vērā, ka nodokļa likmju apmērs veidots 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, lai panāktu ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros, īstenojot ražotāju atbildības principu, kas izriet arī no ES prasībām.

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums paredz gan transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa (turpmāk – TEN) atvieglojumus, samazinot nodokļa apmēru par konkrētiem procentiem, gan TEN un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa (turpmāk tekstā – UVTN) atbrīvojumus.

Kopā TEN un UVTN atvieglojumu apmērs, par kuriem ir pieejama informācija, 2019.gadā bija **18,3 milj. euro**, kas ir **15,8%** no kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem un **0,06%** no IKP.

Tā kā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumi 2019.gadā veidoja tikai **0,06% no IKP**, to ietekme vērtējama kā **nebūtiska**.

Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

Elektroenerģijas nodokļa likums paredz vairākus nodokļa atbrīvojumu veidus un vienu atvieglojumu, kas tiek piemērots ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai.

Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu kopējais apmērs 2019.gadā bija **2,3 milj. euro** jeb **0,01%** no IKP un **45,0%** no faktiskajiem elektroenerģijas nodokļa ieņēmumiem.

2019.gadā lielākie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi pēc to apmēra tiek piemēroti elektroenerģijai, kas piegādāta māsaimniecībām (72,7%) un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (17,6%).

Tā kā elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi 2019.gadā veidoja tikai **0,01% no IKP**, to ietekme vērtējama kā **nebūtiska**.

4.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

Kopējais nodokļu parāds 2020. gada 1. janvārī ir **865,0 milj. euro**, no kā 72,7% ir juridisko personu parādi. Salīdzinot ar 2019.gada 1.janvāri, kopējais nodokļu parāds ir samazinājies par **179,2 milj. euro** jeb 17,2%, kas ir lielākais samazinājums pēdējo gadu laikā. Nodokļu parādu samazinājumu galvenokārt noteica pievienotās vērtības nodokļa, sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa parāda atlikuma samazinājums. Jāatzīmē, ka 2019. gadā dzēsti parādi 289,4 milj. euro apmērā, kas, salīdzinot ar 2018.gadu, ir par 171,5 milj. euro jeb 37,2% mazāk.

Kopējā nodokļu parādu struktūrā 2020. gada 1. janvārī lielākais īpatsvars ir pievienotās vērtības nodokļa parādiem – **38,1% jeb 329,5 milj. euro** un, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, tie samazinājušies par 115,5 milj. euro jeb 26,0%, kas ir skaidrojams ar ievērojamu aktuālo parādu un termiņa pagarinājumu atlikuma samazināšanos. Jāatzīmē, ka minētais samazinājums arī nodrošinājis kopējā parāda samazināšanos.

4.11. tabula. Nodokļu parādi uz 2019. un 2020. gada 1. janvāri, milj. euro

Parāda veids	2019.gada 1.janvārī	2020.gada 1.janvārī	Izmaiņas (2020.gada 1.janvāris- 2019.gada 1.janvāris)	
			milj. euro	%
KOPĀ, t.sk.:	1 044,2	865,0	-179,2	-17,2
Aktuālie parādi	700,5	544,3	-156,3	-22,3
Termiņa pagarinājumu atlikums	85,8	41,7	-44,1	-51,4
Apturētie parādi	257,9	279,0	+21,2	+8,2

Datu avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus

Aktuālie parādi ir parādi, kam saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 29. pantu tiek aprēķināta nokavējuma nauda no laikā nenomaksātā pamatparāda 0,05% par katru nokavēto dienu, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikti citi nokavējuma naudas apmēri.

2020. gada 1. janvārī aktuālie parādi bija 544,3 milj. euro, kas, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, ir samazinājušies par 156,3 milj. euro jeb 22,3 procentiem.

Vislielākais aktuālais parāds 2020. gada 1. janvārī bija nodokļu maksātājiem, kuri darbojas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozarē (19,9% no kopējās aktuālo parādu summas), apstrādes rūpniecības nozarē (7,6%), būvniecības nozarē (6,8%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē (6,3%). Pārējo nozaru nodokļu maksātāju aktuālais parāds nesasniedz 6,0% no kopējās aktuālo parādu summas.

Apturētie parādi ir parādi, kam saskaņā ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 29. pantu tiek pārtraukta nokavējuma naudas aprēķināšana, kā arī saskaņā ar minētā likuma 26. panta sesto daļu ir apturēta uzsāktā un netiek uzsākta no jauna nokavēto nodokļu maksājumu piedziņa.

Apturētie parādi 2020. gada 1. janvārī bija 279,0 milj. euro un, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, tie palielinājušies par 21,2 milj. euro jeb 8,2%. Visu apturēto parādu summu veido nodokļu maksātāji, kuri atzīti par maksātnespējīgiem.

2020. gada 1. janvārī piešķirto un vēl nesamaksāto **termiņa pagarinājumu atlikums** bija 41,7 milj. euro. Salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, piešķirto un vēl nesamaksāto termiņa pagarinājumu atlikums samazinājies uz pusi par 44,1 milj. euro jeb 51,4 procentiem.

Analizējot nodokļu parādus pēc to struktūras, lielāko īpatsvaru kopējā nodokļu parādu struktūrā 2020. gada 1. janvārī veidoja aktuālie parādi – 62,9% jeb 544,3 milj. euro, un to īpatsvars, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 4,2 procentpunktiem. Apturēto parādu īpatsvars uz 2020. gada 1. janvāri veidoja 32,3% jeb 257,9 milj. euro un, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, to īpatsvars ir palielinājies par 7,6 procentpunktiem, bet termiņa pagarinājumu atlikuma īpatsvars, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 3,4 procentpunktiem un to īpatsvars kopējā nodokļu parādu struktūrā ir 4,8 procenti.

4.12.tabula. Nodokļu parādi uz 2019. un 2020.gada 1.janvāri, milj. euro

Nodokļa veids	Parāds 2019.gada 1. janvārī	Parāds 2020.gada 1. janvārī	Izmaiņas (2020.gada 1.janvāri – 2019.gada 1.janvāris)	
			milj. euro	%
Uzņēmumu ienākuma nodoklis, t.sk.:	72,6	57,0	-15,6	-21,5
-aktuālie parādi	37,0	29,0	-8,0	-21,6
-termiņa pagarinājumu atlikums	4,2	0,7	-3,5	-83,3
-apturētie parādi	31,4	27,2	-4,2	-13,4
Pievienotās vērtības nodoklis, t.sk.:	445,0	329,5	-115,5	-26,0
-aktuālie parādi	267,1	172,0	-95,1	-35,6
-termiņa pagarinājumu atlikums	38,3	19,6	-18,7	-48,8
-apturētie parādi	139,6	137,9	-1,7	-1,2

Nodokļa veids	Parāds 2019.gada 1. janvārī	Parāds 2020.gada 1. janvārī	Izmaiņas (2020.gada 1.janvāri – 2019.gada 1.janvāris)	
			milj. euro	%
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	53,5	41,4	-12,2	-22,7
-aktuālie parādi	40,8	6,4	-34,4	-84,3
-termiņa pagarinājumu atlikums	11,2	5,4	-5,8	-51,8
-apturētie parādi	1,5	29,6	+28,1	+1 873,3
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, t.sk.:	288,1	270,8	-17,3	-6,0
-aktuālie parādi	231,7	227,6	-4,1	-1,8
-termiņa pagarinājumu atlikums	13,6	5,7	-7,9	-58,1
-apturētie parādi	42,8	37,5	-5,3	-12,4
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, t.sk.:	150,4	131,5	-18,9	-12,6
-aktuālie parādi	104,5	88,6	-15,9	-15,2
-termiņa pagarinājumu atlikums	16,7	9,5	-7,2	-43,1
-apturētie parādi	29,2	33,4	+4,2	+14,4

Datu avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus

2020. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, iedzīvotāju ienākuma nodokļa parāds ir samazinājies par 17,3 milj. euro jeb 6,0%, lēnāka nodokļa parādu samazinājuma rezultātā to īpatsvars kopējā nodokļu parādu struktūrā ir palielinājies par 3,7 procentpunktiem un ir 31,3 procenti.

VSAOI parāds 2020. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 18,9 milj. euro jeb 12,6%, jo samazinājies termiņa pagarinājumu atlikums un aktuālie parādi.

Salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, uzņēmumu ienākuma nodokļa parāds uz 2020. gada 1. janvāri ir samazinājies par 15,6 milj. euro jeb 21,5 procentiem.

2020. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2019. gada 1. janvāri, akcīzes nodokļa kopējie parādi ir samazinājušies par 12,2 milj. euro jeb 22,7%, jo ir būtiski samazinājies termiņa pagarinājumu atlikums un aktuālie parādi.

Lai pārvarētu finansiālas grūtības, nodokļu maksātāji var lūgt piešķirt nodokļu samaksas termiņa pagarinājumus (turpmāk – termiņa pagarinājumi). 2019. gadā 7 426 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi⁵, kuriem sākuma datums ir 2019. gadā, piešķirti 3 743 nodokļu maksātājiem par kopējo summu 98,1 milj. euro. Līdz ar to vidējā vienam nodokļu maksātājam piešķirto termiņa samaksas pagarinājumu summa ir 0,03 milj. euro.

2019. gadā lielākais termiņa pagarinājumu skaits (1 194 jeb 16,1% no kopējā piešķirto termiņa pagarinājumu skaita) un summa (35,30 milj. euro jeb 36,0% no kopējās piešķirtās summas) piešķirts nodokļu maksātājiem, kuri darbojas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozarē. Visvairāk piešķirti pievienotās vērtības nodokļa samaksas termiņa pagarinājumi (759) par kopējo summu 29,59 milj. euro.

⁵ VID dati uz 2020. gada 6. janvāri